

makeITfair-verkkotehtävä

OPETTAJAN OPAS

Sisällys

Verkkotehtävän taustaa

Oppiaineet, aihekokonaisuudet ja luokkatasot

Tavoitteet

Välineet ja materiaalit

Verkkotehtävän tekeminen

Lisätehtäviä

A. Reilun matkapuhelimen laatumerkin suunnittelu

B. Roolileikkiin perustuva väittely

C. Tietovisa

Ajankäyttö

Arviointi

Verkkotehtävän kysymysten vastaukset

Taustatietoja

Tuottaja ja tekijät

Liite

Verkkotehtävän taustaa

Suomalaiset nuoret käyttävät päivittäin matkapuhelimia, tietokoneita, mp3-soittimia ja pelikonsoleita. Monikaan ei tiedä, että näiden tuotteiden valmistukseen liittyy ongelmia kuten raaka-aineiden louhinnan ympäristövaikutukset tai elektroniikkatehtaiden heikot työolot kehitysmaissa. Tämän verkkotehtävän tavoitteena on lisätä tietoisuutta näistä ongelmista syyllistämättä kuitenkaan oppilaita elektroniikan käytöstä. Tarkoituksena on myös herättää keskustelua siitä, mitä nuoret voivat tehdä vaikuttaakseen asenteiden tai jopa tuotantotapojen muuttamiseen. Lisäksi oppilaat näkevät, miten heidän ja kehitysmaiden nuorten elämät liittyvät toisiinsa.

Oppilaille annettava tehtävä

On vaikea kuvitella maailmaa ilman elektroniikkalaitteita. Olemme kaikki enemmän tai vähemmän tietotekniikkariippuvaisia. Itse asiassa tietotekniikka on helpottanut elämäämme monin eri tavoin. Mutta se on myös luonut uusia ongelmia ympäri maailmaa.

Nykyään kiinnitetään yhä enemmän huomiota olosuhteisiin, joissa tavaroiden valmistus tapahtuu. Kuluttajat ovat alkaneet kysellä lapsityövoiman käytöstä ja ympäristönsuojelusta. Olet ehkä kuullut Afrikan lapsityöläisistä tai Aasian tekstiilityöläisistä, jotka ompelevat vaatteitamme uskomattoman pienellä palkalla. Oletko koskaan ajatellut, että näillä olosuhteilla voisi olla jotain tekemistä matkapuhelimesi kanssa?

Onko sinulla aavistustakaan, mistä matkapuhelimesi, tietokoneesi tai mp3-soittimesi ovat peräisin?

Tiedostavana kuluttajana sinun on aika tutustua matkapuhelinten koko tuotantoketjuun. Missä niitä tehdään, miten niitä tehdään ja kuka niitä tekee? Tiedostavat kuluttajat kysyvät kriittisiä kysymyksiä paitsi itseltään, ystäviltään ja perheiltään niin myös elektroniikkayhtiöiltä ja -myymälöiltä.

Oppiaineet, aihekokonaisuudet ja luokkatasot

Eettisesti epäkunnossa (makeITfair) -kampanjan puitteissa tuotettu verkkotehtävä sopii eri kouluaineiden oppikokonaisuuksiin. Sitä voi käyttää esimerkiksi maantiedon ja yhteiskuntaopin tunneilla. Aineistolla on yhtymäkohtia aihekokonaisuuksiin Vastuu ympäristöstä, hyvinvoinnista ja kestävästä tulevaisuudesta sekä Osallistuva kansalaisuus ja yrittäjyys, joten se sopii käsiteltäväksi muidenkin aineiden yhteydessä. Materiaalissa otetaan esille ihminen luonnonvarojen kuluttajana ja ohjataan tarkastelemaan matkapuhelinten tuotantoa kriittisesti ja vastuullisesti.

Verkkotehtävä koskettaa kestävän kehityksen teemaa ekologisen, sosiaalisen ja taloudellisen kestävyuden näkökulmasta. Se nostaa esille tuotteen elinkaaresta erityisesti raaka-aineiden hankinnan ja jätteen synnyn. Ihmisoikeuksiin ja ympäristöön liittyviä ongelmia kuljetetaan paikallistasolta globaalille tasolle. Aiheita havainnollistetaan filmeillä ja kuvilla. Oppilasta kannustetaan oman mielipiteen muodostukseen, ratkaisumahdollisuuksien pohdintaan ja aktiiviseen vaikuttamiseen. Noin kaksi oppituntia kattava materiaali on luonnollisesti suppea, mutta aineisto antaa ajattelun aineksia suhteessa jokapäiväisiin elektroniikkatuotteisiin. Aineisto soveltuu 14–18-vuotiaille oppilaille. Lukioissa tai ammattioppilaitoksissa tehtäviä voidaan syventää materiaaleihin linkitettyjen raporttien ja keskustelukysymysten pohjalta.

Tavoitteet

Tavoitteena on, että verkkotehtävän tehtyään oppilas

- ymmärtää elektroniikkatuotteiden tuotantoketjun monimutkaisuutta
- osaa kertoa elektroniikkatuotteiden valmistuksen ekologisista, sosiaalisista ja taloudellisista seurauksista
- muodostaa oman mielipiteensä tuotantoketjun ongelmista, niiden syistä ja seurauksista
- osaa kuvailla keinoja, joilla kansalaiset, kuluttajat ja eturyhmät voivat pyrkiä vaikuttamaan

näihin ongelmiin

- osaa kuvailla, mitä kestävä (tai reilu) tuotanto tarkoittaa ja millainen rooli vähittäiskaupalla ja kuluttajilla on sen edistämässä
- osaa kuvailla, miten hänen oma kulutuksensa ja toimintansa liittyy kehitysmaiden nuorten elämään

Välineet ja materiaalit

Verkkotehtävän tekemistä varten tarvitaan oppilasparia kohden tietokone, jossa internetyhteys, sekä videoiden katsomista varten äänikortti, kaiuttimet ja Flash-ohjelma. Vastaustiedostoa varten tarvitaan Word-ohjelma.

Verkkotehtävä löytyy makeITfair-internetsivustolta osoitteesta <http://makeitfair.org/webquest/su>. Verkkotehtävässä aineistona käytettävät tietolehtiset ovat ladattavissa osoitteesta <http://makeitfair.org/faktoja/tietolehtiset> tai niitä voi tilata maksutta painettuina Eettisen kaupan puolesta Eetti ry:stä, puh. 050-349 5230, sähköposti [info\(at\)eetti.fi](mailto:info(at)eetti.fi).

MakeITfair-tietolehtisiä on neljä:

1. Haluaisitko kultaisen kännykän? - kännyköissä käytettävien metallien alkuperästä
2. Kiina soittaa: makeITfair - matkapuhelinten tuotannosta Kiinassa
3. Kuka maksaa kännykkäsi hinnan? - matkapuhelinten tekijöistä
4. Make IT green - kännyköiden ympäristövaikutuksista

Verkkotehtävän tekeminen

Verkkotehtävässä on tekstiä, kuvia ja videoita sekä niihin liittyviä kysymyksiä. Kaikki vastaamiseen tarvittava aineisto on verkossa, tietolehtisiä saa myös painettuina. Oppilaat tallentavat kysymykset ja vastauspohjan sisältävän Word-tiedoston verkosta omalle

koneelleen. Opettaja antaa ohjeet mihin hakemistoon ja millä nimellä tiedosto tallennetaan. Oppilaat vastaavat kirjoittamalla suoraan tiedostoon. Tiedoston voi tarpeen vaatiessa myös tulostaa ja kirjoittaa vastaukset käsin. Verkkotehtävän läpikäyntiin, kysymysten pohdintaan ja vastausten kirjoittamiseen menee aikaa noin kahden oppitunnin verran.

Kun oppilaat työskentelevät pareittain, he pääsevät keskustelemaan keskenään ongelmista ja vastausvaihtoehdoista. He voivat tietenkin työskennellä myös itsenäisesti. Opettaja voi halutessaan korjata tulostetut vastaukset jälkeenkäin. Aikaa voi myös käyttää vastausten käsittelyyn (ks. Verkkotehtävän kysymysten vastaukset), tehtävän lopussa oleviin pohdintakysymyksiin yhteisesti koko luokan kanssa sekä tietovisaan (ks. Verkkotehtävän linkki 5. Keskustelu ja tietovisa) ja lisätehtäviin (ks. kohta Lisätehtäviä tästä oppaasta).

Lisätehtäviä

Aiheen syventämiseen on kolme vaihtoehtoa. Ensimmäkin oppilaat voivat suunnitella oman laatumerkinsä reiluille matkapuhelimille. Tehtävä on haastava siksi, ettei tällaista merkkiä ole olemassa, ja sen toteuttamiseen liittyy monia taloudellisia ja poliittisia näkökohtia. Toinen vaihtoehto on järjestää tunnin mittainen väittely. Kolmas vaihtoehto on toteuttaa tietovisa luokassa ja keskustella yhdessä kysymyksistä ja vastauksista. Näitä vaihtoehtoja kuvataan seuraavassa lähemmin.

A. Reilun matkapuhelimen laatumerkin suunnittelu

Tutustu Nokian ympäristö- ja sosiaalisen vastuun sivustoihin <http://www.nokia.com/fi-fi/tietoa-nokiasta/ihmiset-ja-ymparisto/>

Myös muilla elektroniikkayrityksillä kuten Apple, Fujitsu Siemens ja Sony on omia ohjeitaan, mutta sivustot ovat englanninkielisiä.

Elektroniikkayritysten yhteiset toimintaohjeet (Electronic Industry Code of Conduct, EICC) ovat osoitteessa http://www.eicc.info/downloads/EICC_English.pdf

Lisäksi kannattaa tutustua olemassa oleviin reilun tuotannon merkkeihin kuten Reilun kaupan merkkiin ja sen periaatteisiin osoitteessa <http://www.reilukauppa.fi>.

Suunnittele sitten oma laatumerkkisi matkapuhelimille ja mieti sen vaatimukset. Käytä esimerkiksi PowerPoint-ohjelmaa.

- Millaiset vaatimukset yrityksen on täytettävä, jotta se voi liimata laatumerkkisi puhelimiinsa? Ajattele raaka-aineiden hankintaa ja tuotteiden valmistusta. Ajattele asioita ympäristön ja tuotantoketjussa mukana olevien ihmisten kannalta.
- Mitä aiot tehdä elektroniikkajätteelle, jota syntyy, kun kuluttajat heittävät matkapuhelimen pois? Voisiko laitetta kenties uusiokäyttää? Ottaako laatumerkkisi nämä seikat huomioon? Jos ottaa, niin miksi? Jos ei ota, miksi ei? Voisiko laitteesta tehdä pitkäikäisemmän? Miten?
- Miltä laatumerkkisi näyttää? Miten se heijastaa edellä esittämiäsi periaatteita? Jos haluat lähettää merkkisi tämän kampanjan sivuille, toteuta se sopivalla piirto-ohjelmalla ja tallenna jpg-muotoon tai skanna käsin piirtämäsi merkki.
- Miten aiot saada yritykset ryhtymään toimeen merkin saadakseen?

Voit lähettää tämän tehtävän tulokset makeITfair-kampanjalle osoitteeseen info@makeitfair.org. Parhaat ideat julkaistaan kampanjan sivuilla osoitteessa <http://www.makeitfair.org>.

B. Roolileikkiin perustuva väittely

Väittelyssä oppilaat esittävät niitä ihmisiä, joista he ovat lukeneet tietolehtisistä. He eläytyvät kyseisten ihmisten tarinoihin ja olosuhteisiin.

Jaa roolit oppilaiden kesken:

Jean – 13-vuotias kaivostyöläinen Katangasta, Kongon demokraattisesta tasavallasta

Siu – 20-vuotias elektroniikkatyöntekijä Kiinasta

Justin – Kiinalaisen tehtaan omistaja

Jenny – ammattiliiton edustaja, "työntekijöiden äänitorvi" Kiinasta

Michael ja Sarah – suuren kansainvälisen elektroniikkayhtiön edustajia

Kalle ja Karoliina – kuluttajia/asiakkaita Suomesta, tavallisia nuoria

Maew - elektroniikkatehtaan työntekijä Bangkokista, Thaimaasta

Johanna - opiskelija Helsingistä

Paa Kwesi - nuori Accrasta, Ghanasta

Ibrahim Harun - 16-vuotias tietokoneiden murskaaja Accrasta, Ghanasta

Pyydä oppilaita lukemaan tietolehtiset uudelleen ennen väittelyn aloittamista, jotta he voivat tutustua esittämiensä ihmisten mielipiteisiin. Kehota heidät keksimään lisäperusteluja, joita he voivat käyttää väittelyssä. Oppilaat voivat valmistautua rooleihinsa pohtimalla, mitä yhtiöt tekevät ja mitä ne eivät tee työläisten olojen parantamiseksi. Heidän kannattaa miettiä eri toimenpiteitä koskevia perusteluja, joita he voivat nostaa esiin väittelyssä.

Voit käynnistää väittelyn pyytämällä kaivos- ja tehdastyöläisiä kertomaan millaisissa oloissa he työskentelevät. Sitten voit jatkaa kysymyksillä:

- Mitä voidaan tehdä kaivos- ja tehdastyöläisten työolojen parantamiseksi?
- Kenellä on vastuu työoloista tuotantoketjun eri vaiheissa?
- Pitäisikö matkapuhelinten tuotannon epäkohdista jättää kertomatta kuluttajille kun "reiluja" kännyköitä ei kuitenkaan ole saatavilla? Jos epäkohdista halutaan kertoa, niin millaisia seikkoja tulisi ottaa esille?

Jos haluat tehdä roolileikistä haastavamman, voit käyttää tämän oppaan loppuun liitettyä esimerkkitapausta Applen alihankkijan tehtaalta Kiinasta. Jaa roolit oppilaiden kesken ja ota mukaan myös kansainvälisten ammattiliittojen edustaja. Tässä tapauksessa työläiset perustavat ammattiliiton ja esittävät vaatimuksensa. Kuinka yhtiön johto reagoi?

C. Tietovisa

Tietovisa voidaan toteuttaa verkkotehtävän osana, johon oppilaat vastaavat pareittain, tai

erillisenä

tehtävänä, jota käsitellään luokassa. Jos tietovisaa käsitellään yhdessä oppilaiden kanssa, he voivat vastata vuorotellen kysymyksiin. Tavoitteena on herättää keskustelua ja väittelyä ja oppia elämyksen kautta oivaltaen. Kysymysten yhteydessä voi ottaa esille ongelmien syitä ja seurauksia. Oikeat

vastaukset annetaan nettisivun palautteessa.

Ajankäyttö

Johdanto aiheeseen ja verkkotehtävä	45-90 minuuttia
Keskustelu vastauksista	15 minuuttia
Tietovisa osana verkkotehtävää	5-10 minuuttia
Lisätehtävä A, laatumerkin suunnittelu	30-90 minuuttia
Lisätehtävä B, roolileikkiin perustuva väittely	30-45 minuuttia
Tietovisa lisätehtävä C:nä	15 minuuttia

Arviointi

Verkkotehtävä sisältää 6 tosiasiakysymystä, 4 pohdintatehtävää ja 2 aiheeseen johdattavaa kysymystä. Tosiasiakysymyksiin on selkeät, oikeat vastaukset. Pohdintatehtävien tarkoituksena on, että oppilaat alkavat ajatella asioita ja muodostavat niistä oman mielipiteensä. Tällöin tärkeää on tosiasioiden tuntemus, omien näkemysten looginen perustelu ja vuorovaikutteinen keskustelu vastapuolen kanssa.

Verkkotehtävän kysymysten vastaukset

1. Eri vastaukset mahdollisia.
2. Euroopan ulkopuolisissa nk. halvan työvoiman maissa on joustavammat työehdot ja työläinsäädäntö sekä matalammat palkkakulut. Työntekijöiden oikeuksia ei valvota. Myös ympäristölainsäädäntö on usein heikompaa tai sitä ei pystytä valvomaan.

3. Esimerkiksi ankarat työolot, vaarallisten kemikaalien käsittely, pitkät työpäivät (usein 12 tuntia päivässä), työskentely ilman viikottaista vapaapäivää, erittäin matala palkka, ylityöpakko.
4. Elektroniikkayhtiöiden tulee tuntee laitteidensa tuotantoketju voidakseen kantaa vastuuta siitä. Jos yhtiö edellyttää alihankkijoilta vastuullista toimintaa tilausten ehtona ja alihankkijoille maksetaan riittävät katteet tilauksista, he voivat myös kehittää toimintaansa.
5. Venäjä, Kiina, Kongon demokraattinen tasavalta, Chile, Etelä-Afrikka, Indonesia.
6. Sotilaat varastavat usein kassiteriittia (tinaoksidia), työläisillä ei ole suojavälineitä ja kaivostunnelit voivat romahtaa.
7. Työntekijät menivät lakkoon, sillä he olivat pettyneitä ammattiyhdistykseen. Työntekijät mainitsivat myös matalat palkat, kiusaamisen jne.
8. Työnekiöiden mielipide on, että useimpien työntekijöiden palkat (erityisesti harjoittelijoiden ja vuokratyövoiman) ovat säälliseen elämiseen riittämättömiä. Esim. yhden asuntohuoneen kuukausivuokra Chennain alueella on 40-50 euroa, joten yleensä 5-7 työntekijää joutuu jakamaan saman huoneen. Oppilaan oma vastaus voi vaihdella, olennaista on vastauksen perustelu.
9. Eri vastaukset mahdollisia. Työnekiöiden mukaan elektroniikkayhtiöiden tulisi valvoa ja kantaa vastuu koko tuotantoketjustaan.
10. Ilman asianmukaista käsittelyä e-jätteestä vapautuu ympäristöön myrkkyyä, jotka vaarantavat myös purkajien ja muiden ihmisten terveyden sekä luonnon hyvinvoinnin. Esimerkiksi lyijy haittaa lasten aivojen kehitystä.
11. Eri vastaukset mahdollisia. Esimerkkinä kuluttajien motivoinnista on kuluttajien tiedottaminen, esimerkiksi parhaillaan käytettävän materiaalin ja makeITfair-kampanjan välityksellä ja toisaalta myös julkisen vallan toimesta. Myös esim. erilaiset maksut, velvoitteet tai kannusteet, kuten laissa oleva tuottajavastuu jätteen keräämiseksi tähtäävät tähän päämäärään. Lait ovat lainsäätäjien ja poliitikkojen ja myös kansainvälisten sopimusten vastuulla. Myös yrityksiä voi tiedottaa ja painostaakin vihreämpään toimintaan.
12. Vastaukset vaihtelevat sen mukaan, mitä yrityksiä oppilaat ovat valinneet. Esimerkiksi Nokia on uusimmassa (marraskuu 2011) vertailussa kolmantena arvosanalla 4,9.

Taustatietoja

Mikäli haluat syventää omaa tietämystäsi reilusta (tai epäreilusta) tietotekniikasta, makeITfair-kampanjalla on taustaselvityksiä, joissa kerrotaan uusimmista tutkimustuloksista.

Taustaselvitykset ovat englanninkielisiä ja ne löytyvät osoitteesta <http://makeitfair.org/en/the-facts/reports>.

Tuottaja ja tekijät

Verkkotehtävän on tuottanut alankomaalainen kansainvälisyyskasvatukseen erikoistunut Alice O-järjestö, ja sen on tilannut alankomaalainen SOMO-järjestö osana makeITfair-kampanjaa. SOMO tutkii monikansallisia yhtiöitä ja koordinoi makeITfair-kampanjaa.

Tekijä: Margriet Jansen

Toimitus: makeITfair-tiimi

Lopullinen toimitus: Ton Guiking

Ulkoasu: JUSTAR.nl

Julkaisuvuosi: 2008

Tämä julkaisu on tuotettu Euroopan unionin tuella. Sen sisällöstä vastaa yksin projektia koordinoiva

hollantilainen SOMO-järjestö, eikä sen voida katsoa edustavan Euroopan unionin mielipiteitä.

<http://www.aliceo.nl>

<http://www.somo.nl>

<http://www.makeitfair.org>

©2012

Liite

Lisätietoa koskien Verkkotehtävän sivua 5: Appellelle osoitettu kirje myrkytyksen saaneilta Lian Jian työntekijöiltä.

15. maaliskuuta 2011

Dear Mr. Jobs,

Hello, how has your health been recently? Despite being thousands of miles away, we, the poisoned workers, have been concerned about your well-being. In the last few days, we learned from the news that you and President Obama had a dinner party together. From the look of it, you have recovered well and we congratulate you on having beaten your serious illness. You are an asset to society and a source of pride for all Apple fans. We don't want to take up much of your time, but at the moment we have been encountering many difficulties. We hope you can take some time to consider the problems we are currently facing.

You have said before that you would rigorously supervise the production processes and production environments of your OEM supplier companies. You also said recently that there were no problems in the supervision on your OEM companies. At present, however, the poisoning of over 200 workers at Lian Jian Technology (Wintek) is an established fact that cannot be denied. Perhaps you still do not understand our current situation, so let me tell you everything. Currently, 22 Lian Jian workers who were poisoned by n-hexane are experiencing recurrent signs of their illness and among them fourteen have sought medical testing elsewhere and they have all been tested and have problems. Some of the workers (who were tested at an out-of-town "level three"[1] hospital) have been issued notice for hospitalization treatment as their illnesses have reached the standard needed for hospitalization. As a

result of the constraints of Chinese law, examination and treatment must be done at a local hospital. But Lian Jian does not grant approval for the workers to get hospital treatment. After countless requests from the workers, Lian Jian finally agreed to arrange for workers to be admitted to a local occupational disease treatment center but this was met by a heartless refusal from Suzhou No. 5 People's Hospital.

Because we workers are sick and are racing against our illnesses, arrangements for treatment must not be delayed. Yet negotiations and communications with the company are still underway. After numerous requests, Lian Jian agreed to arrange for us, the poisoned workers, to undergo testing at the Second Affiliated Hospital of Suzhou University. The purpose of this testing was to get a second opinion regarding the exam results from the out-of-town hospital, to perform further examination in order to determine whether or not our symptoms were caused by n-hexane poisoning. These poisoned workers either received hospitalization treatment or out-patient treatment and have continued to go to work at Lian Jian. When we were discharged from the hospital, we had just taken a turn for the better and were not actually fully recovered. Isn't that worth wondering about? We are very confused. This is not just about isolated cases; all of us who got poisoned have had recurring symptoms. Could this merely be a coincidence? The only result of the examinations was medicine not even worth 30 RMB that was given to treat those who met the requirements of a hospital stay. The rest of the workers have not been treated and we are still waiting—waiting for treatment or for paralysis. The Second Affiliated Hospital said that they were not an occupational disease treatment institution, and sent us back to Suzhou No. 5 People's Hospital. We are like lambs to the slaughter, rubber balls being kicked back and forth, with nobody taking an interest in us. Shouldn't you supervise your suppliers to push them to resolve the problem of their poisoned workers? We just want our normal

life back.

On February 22nd, 2011, your company sent two employees to Lian Jian to conduct interviews. They sincerely and earnestly told us that they would send the content of the interviews back to their headquarters, but afterwards it was like a rock dropped in the ocean—we never heard another word from you since. Could such a large company really just be going through the motions?

You and your suppliers have constantly avoided the appeals that we, the poisoned workers, have made and have said that you would act in accordance with insurance laws and regulations when it comes to buying us life insurance and helping us find employment. Now that we have

recurring symptoms, though, you have not urged your supplier to give us treatment. We haven't seen that you've taken a clear position and this has made us very disappointed.

We hope that you can truly do as you say in terms of social responsibility, to promote production methods that allow for a greener supply chain, to stringently supervise your suppliers' behavior, and to take effective action to resolve the long-unresolved issues relating to n-hexane poisoning at Lian Jian.

We look forward to hearing from you.

Sincerely,

The poisoned Lian Jian workers

[1]

Hospitals in China are assigned a grade, with "level three" considered the best.